

Vg
4239

1, 500.

XVII, 500.

DECLAMATIVNCVLA IN D.
PAVLI DOCTRINAM.

¶ Epistola ad Iohannem Hessum Theologum,
Philippi Melancthonis.

Vuittenbergæ, apud Melchiorum Lottherum
iuniorem, Anno M.D.XX.

XVII 500.

D. HIERONYMO BRONNER DIVI
Caroli Cæs. Aug a secretis, Philipp,
Melanchthon.S.

Olennem diui Pauli Apostoli diem, pro
Academia nostræ ritu, declamatione qua
licūq; nuper dedicauim⁹. Quā ad te Hie
ronyme mittimus, cum, qd' passim de li
teratis, atq; adeo de literis ita meritis p̄di
caris, vt gratiæ loco, quicunq; literas pro
fitemur, studia tibi nostra debeam⁹, tum, qd' id temporis
forte fortuna, quo dixim⁹, V uittēbergæ, apud illustriss.
Principē D. Fridericū, Saxonie ducē Electorē, heroem
omniū seculorū memoria dignū, Diui Caroli Cæs. Le
gatū egeris. Quæ vel vna ratio hunc tibi sermonē adse
rat. Nam, cum publico more, & qui iam p̄pe iuris vim
obtinet, sua Regum legatis studia vulgo professores lite
rarum commendant, par est, & nos officiū tibi nostrum
honestā aliqua ratione testari. Proinde, declamationē in
quam casu incidisti, tibi adeo literarū amanti nūcupam⁹.
in qua si nihil aliud eruditi p̄baturi sunt, studiū tu certe
nostrum, quæ dexteritas, qui candor tuus est, probabis.
Ampliora sane virtus tua merebatur. Sed boni cōsules.
quod fors dedit. Quod ad argumentū attinet, orationū
patronopus est. diximus. n. de Pauli theologia, adeoq;
contra perniciosas Theologorum ætatis nostrę scholas,
aduersum quas non vno nobis, vt ita dicā Hercule, opus
est. Suscipies igitur non modo orationis nostrę, sed om
nino sacrarum literarum, quarū causam egimus. patro
cinium. dignam profecto rem nomine tuo. Nam, & lites
ras tueri preclarum est, & sacras vindicare pium. Mar
tinum Lutherum, virum iuxta pium atq; eruditum, ve
req; theologum, tibi cōmendo. Vale V uittēbergę Saxo
num M. D. XX.

IN DIVI PAVLI APOSTO-
LI FESTVM DIEM.

ESTVM diuo Paulo Aplo diē agimus
quē, q̄ magis conueniebat quā festa illius
laude, atq; adeo cœlestiū bñficioꝝ, quæ
per illum, nempe organon electū, in vni-
uersum terrarū orbem euolgata sunt, des-
dicare? Quod est. n. Paulo rarius, quod
admirabilius diuinæ bonitatis exemplū? in quem ea ni-
hil non optimarū rerum largissimo sinu effudit. Verū, &
spacia dicendi, quam pro ratione tam grauis argumenti
breuiora sunt, & quæ, mea est imbecillitas ingentia Pau-
li decora, facilius mihi fuerit animo reuerēti suspicere &
adorare, quam explicare oratione. Video. n. in hoc om̄i-
no quiddam augusti⁹, quam quod humanis queat ver-
bis effingi. Nam vt sint, quæ cum alijs cōmūia habet, pa-
triæ gratiæ, voluptatum, opum, gloriæ, contemptus: fri-
gora, soles, calumniæ, fames, vulnera, cruciatus, tamen
hæc, nescio quo pacto, in Paulo mihi maiora videntur,
atq; solent in alijs. Etenim, tam varie multis idem se spiri-
tus impertit, vt nec eiusdem virtutis eadē sit in omnibus
indoles. Et, vt plerisq; gemmis, ali⁹ in auro, ali⁹ in argē-
to color est, ita suus est singularum virtutum in quouis
habit⁹. Proinde, iniquū censeo, Paulū vulgarib. laudib.
prædicare, in quo nihil est vulgare deprehendere. Iā hæc
palam est, huic vni citra exemplū contigisse, summi vim
amoris, q̄ sese p̄ gēte sua deuouerit a Ch̄ro optauit. Incō-
parabilē fiduciam, q̄ negat vlla vi, siue hoīm siue angelo-
rum, siue demonū auelli a Christo posse. Abditarum re-
rum scientiā, q̄ in tertiū vsq; rapt⁹ cælū audiuit arcana q̄-
dam, quæ ne ipse quidem eloqui potuit. Contemptum
vitæ talem, vt & in lucro mortē numerauerit. rursus ta-
lem lucri, quod e morte facturū erat, contemptum, vt

A ij

quamuis longe mors optabilior vita iam ipsa esset, viue
re tamen maluerit, ministerio suo defuncturus, Doctri
nae maiestatem, qua laude vniuersum Apostolorum sena
tum anteit, Magnitudinem animi, quod sese pro adserenda gra
tia, vel summis opposuit Apostolis Iacobo & Petro,
Quae decora (na ex innumeris pauca recensuimus) quae
do peculiariter Paulo debentur, quis queat, praeter Pau
lum fortassis ipsum, oratione aequare? In ijs vero pri mo
quod arbitror, loco doctrina est. reliquis enim ornamē
tis ipse priuatim fruitur, Doctrinae vero fructus, noster
est. hanc ut pio studio complectamini, visum est hoc tē
pore, quando plura non licet, adhortari. Quod ut fa
cia, cum plerumque alia, tum hoc in causa est, quod cum index
sua cuique oratio, verissimus sit, non aliunde propius, qua
e suis literis Paulum cognouerimus. Non decebat quid
quam laudum illius, ingenij mei culpa deteri. quare abun
de satisfactum puto solennibus ferijs si iuuentutem qua
licumque ratione ad meditandam sapientissimi. herois do
ctrinam inuitauro. Nam in eo sum, ut putem nullius lite
ris, nullius commentarijs propius cognosci posse Christum
atque adeo salutis nostrae summam, quam Paulinis. Qua
laude nulla queat Paulum efficacius generi humano com
mendare. Nam ut vocent ad sua quaeque studia rationes
aliae, huc certe omnes pariter trahit necessitas. Artium,
quaedam animi causa, nec a quibusuis, discuntur, quae
dam comparantur ad quaestum, quas nihil refert ignora
re, immo nonnunquam etiam profuerit non didicisse. sed quae
salutis viam, quae rationem absolute felicitatis monstrat,
eademum ab omnibus. expeti iure debent. Philosophiam,
& vetustas hoc nomine in primis complexa est, ut inde
vitae melioris formam peteret, & omnium sapientum com
sensu, semper hoc optimum disciplinae genus habitum
est, quod ad mores, vitaeque studia emendanda accommo
datissimum fuit. Qua parte quid Paulo debeamus, quot

Christi sanguine abluti sumus, ostendā. Vitæ formā par
est nō ex philosophis, sed ex diuinis libris Christiāos pe
tere. in his Pauli, quæ partes sint, nisi molestum est audire,
docebimus. ¶ In numero diuinorū voluminū, alia leges,
alia vitæ morūq; exempla, alia obscura de Christo
vaticinia alia, res Christi gestas memorant. Beneficium
vero, qd sanguine suo Christ⁹ vniuerso peperit orbi, quis
grauius? q; accurati⁹? quis copiosius diuo Paulo explicat?
Non nihil est viuendi leges tenere, vt scias, quid deceat,
quid secus, Non nihil item exempla vitæ ob oculos posita
intueri, quæ calcar addāt complectendæ virtutis, Non nihil
& res Christi gestas meminisse, nempe absolutæ virtutis
exemplar, Sed multo maximum est, quæ vera est Christi gloria,
quare is in terrā delapsus sit, quid mundo sermonis ætherni
incarnatio conducat, scire. nā in eo summa salutis posita est.
Honesti formā leges præscribunt, exprimunt exempla, & in primis
archetypus ille Christus. Impertit autem generi hominū beneficia
Christi, quæ vniuerso orbi per Pauli Euangeliū declarata est.
Virtutem leges & exempla adumbrant, sed absoluti Christi
beneficentia, quā Paulus prædicat. Iam vt militi satis non est
ad vincendum, scire quib. artib. cum hoste decernendum sit,
si fortis animus, si corporis vires desint, Ita nec ad bene
beateq; viuendū, satis est, leges aut exempla tenere, nisi &
animo sis ad obtemperādū legib. parato. Hunc ipsum
animum vnde petas, neq; leges, neq; exempla commode docent,
sed Paulus docet. Non deerant gentib. omnino ad bene viuendū
leges, non deerāt omnino exempla, Sed ille deerat, qui doceret,
vnde petendus sit animus quo legib. cōciliarent. Tantum referebat
& legibus per Mosen promulgatis, & vatum oraculis, &
& Historijs addi Paulinas epistolas, in quibus beneficentia
Seruatoris nostri describitur, quib. monstratur, vnde semel
absoluta fœlicitas petenda sit. Hic em̄ Paulinæ

sapientiae scopus, haec summa est, Caeterum & Paræneses
quasdam legesque viuendi praescribit, id quod commune
cum alijs sacris scriptoribus habet. Verum peculiariter e Pau-
lo cognoscimus rationem ac vim beneficii Christi, eamque
illi proprie laudare debemus. Neque vero de rebus humanis
vlli scriptores melius meriti sunt istis, qui Christi liberali-
tatem literis consecrauerunt, ne compendium salutis nos-
trae ignoretur, & bonitatis diuinae, & officii sui obliuio
immemores mortales capiat. Siquidem Christum nouisse,
non modo est res eius gestas tenere, sed grato animo be-
neficium complecti, quod per ipsum caelestis pater in vni-
uersum terrarum orbem effudit, quo solo inter impias gen-
tes & vere Christianos animos internoscitur. Neque effi-
caciùs nobis diuina, ratio vlla commendauerit, quam hu-
ius beneficii merito maximi memoria. Porro, id quale sit
paucis exponendum videtur, ne quid Christo, quid Paulo
Christi preconi debeamus, ignoretis. Bonitatem suam cum
alias varie declarauit deus, ut, & vulgo dicitur, Iouis omnia
plena esse, tum in Christo absolutissime expressit, per
quem stupendis modis hominem e medijs orci faucibus eripuit
Quotquot enim ex Adâ nascimur, irae mortisque filij nas-
cimur, naturae gratio miseri sic ad vicia rapimur, ut nullo
nostro consilio, nullis nostris viribus, auocari possimus.
Tyrannidem suam exercet in nos multiplex cupiditas,
alius alio, pro libidine quisque sua fertur. Aduersatur inte-
rim, siue ratio, siue lex, bellum ipsi nobiscum infelices geri-
mus adsiduum. Ibi quae conscientiae flagra, deinde quae
in morte mala insint, dici possit nec ne non dum satis scio.
certe eiusmodi, ut & sapientes quidam censuerint, Opti-
mum esse non nasci. Demisit igitur in terras op. max. de-
us filium, carne nostra, quo & conuictior & amabilior es-
set indutum, per quem semel peccati, mortisque regnum ex-
cinderetur, & in idem lex seu ratio, & cupiditas consen-
tiant. Denique, per quem pax & vita in animos omnium inse-

reretur, quotquot sese illi per fidē accōmodaturi essent.
Itaq; debem⁹ Christo spiritū absolutæ virtutis ac pacis,
seu, vt græce dicam, euthymias auctorem, atq; adeo abso-
lutam fœlicitatē. Quæ beneficia quanta sint, aestimabit,
qui cū generis humani gētilicis malis conferet. Beatus
dinē & Philosophi posuerunt in absoluta virtute, ac per-
petua animi tranquillitate, & proculdubio in idem om̄is
humana ratio conspirat, Sed talem animū vnde peterēt
Philosophi nō videbant, atq; id ipsum est mysteriū tot
absconditū seculis Christi beneficium. Vnicus humanæ
miseriæ portus, Christus est, siue fonticus carnis morb⁹,
siue conscientia, siue mortis metus sollicitat, ex huius be-
nificentiæ præsens est remediū. Nisi quis frustra dictum
ab ipso putat, Venite ad me om̄es qui laboratis & onera-
ti estis, & ego reficiam vos. Seruator dici gaudet, nō vin-
dex, qui in carnē descendit, abiecti homuncionis formā
induit, a vi peccati, seu carnis, Tyrannide legis, Mortis
plus quam crudeli regno, sic adseruit hominū genus, vt
nunq̄ non adsit om̄ib⁹, qui ad sua signa profugerint. No-
rant e secretis quibusdā oraculis hoc Christi beneficium
patriarchæ, quotquot seruati sunt, neq; .n. nisi liberali
Christi ope adserti, seruari potuissent. Idem & Prophe-
tæ canūt, hymnum pacis, & noui sabbati Pæana. Idē do-
cuit Baptista ille, quo nemo maior nat⁹ esse a Christo di-
citur, qui Seruatorē digito ostendens agnū appellat, in
quem congesta sint humani generis mala. Idem Apосто-
li prædicarunt, & in primis Paulus noster, quem nō du-
bium est Christianæ gratiæ preconem omnib⁹ gentibus
destinatū esse, vt ille quondam Iudaico populo baptista.
Ad Christū vsq; Iudæa publica veniæ, condonandique
delicti auctoritate caruit, quæ res quam acerba sollicitis
mentibus fuerit, æstimandū vobis relinquo. Veniæ au-
ctorem adeoq; hostiam, quæ deū Op. Max. nobis concis-
liet, Iohannes palam primus ostendit, cū ait, Ecce agn⁹

dei ecce q̄ tollit pctā. Legē hacten⁹ habuerat Iudæa, sed
a quo animos legis amantes, a quo virtutis amorem, pe-
teret, primus ostendit Iohannes, qui cū sese aqua baptisa-
re testetur, Christū ait spiritu sancto baptisaturū. Aqua
baptisat, qui legem p̄scribit, qui virtutem verbis adums-
brat. Sed spiritu sancto baptisat, qui animos nostros spi-
ritu imbuat, qui omnes omniū virtutū numeros nobis
absoluat. Neq̄ em̄ leges possunt, quantū vis recta mone-
ant, hoc in animis nostris efficere, ne malis esse libeat, ne
sit odio virtus. Impias gentes satis constat, scelerū gratia
caruisse, at absolutā virtutē desiderasse, fortasse negaue-
rint, quibus miraculo sunt philosophi, quos velim rem
ipsam penitus introspicere. Plato in legib⁹, vbi in virtus
te fœlicitatem collocat, negat fœlicitatem esse, quæ non
iucundissima sit, fatetur q̄ eam ipsam suauitatem a virtu-
te alienā esse. absoluta virtus esse nō potest, nisi eadem ius-
cundiss. sit. Idem alicubi & legem tyrannū vocat, q̄ natu-
ræ genio captiūq̄ aduersetur. Absolutā virtutē vocem⁹,
cum qua non consentit naturæ voluptas? Aut quod ex-
emplum virtutum, poetæ, ac philosophi proposuerūt, in
quo non liceat reliquā quandā viciorū lernā deprehende-
re? Solius ergo Christi bñficiū est, & perpetrati delicti
gratia, & spiritus absolutæ virtutis ac pacis auctor, quē
obscuris oraculis vates significarūt, quē gentib⁹ ac Iudæ-
is olim Paulus prædicauit, quē nostris temporib. ex vni-
us Pauli literis cognoscere datū est. Paucis exposui qd̄
sit Christi bñficiū, cui⁹ preconem Paulus agit. Est em̄
& pax conscientiæ, & absoluta virtus tam iudæis quam
gentib. ante Christi incarnationē ignorata ¶ Meminerūt
huius beneficii passim & reliqui sacri scriptores, sed obs-
curius, quā vt possent intelligi, nisi vniuersum argumen-
tum tot epistolis, tot disputationib. illustrasset Paulus.
Hic quib. rhetorum figuris, quib. florib. quib. orationis
ornamentis lectorē capiat, nullis prorsum verbis conse-

Leges
habuerat
Iudæa

qui queā. Socraticis sermonib. raram quandā energie
an tribuit Alcibiades, Lyfiæ Socrates, Pericli vet⁹ Co
mœdia, Vlyssi; poeta Homerus, nisi em̄ coniecturæ me
fallunt, tale quiddā & Moly, significat. Sed hos quo pe
dibus vincit Paulus noster, quē & gentes admiratæ, Mer
curium vocarunt. Apud me sane, posteaq̄ animū ei fore
mandū tradidi, satis scio quid effecerit. Atq̄ vtinā malint
re ipsa experiri om̄es, quam verbis meis fidem habere.
Nōnullā animi iacturā, in Philosophorum literis puer
feci, quā, vt spero, foeliciter olim doctrina Pauli sarciet.
Errant enim meo iudicio tota via, qui Philosophorum
literis iuuari vitæ Christianæ rationes censent. Sola em̄
Christiana doctrina efficax est, ad excitandos inspiran
dosq̄ animos, id quod Apostoli fatebantur, cum æternæ
vitæ sermonē Christi Philosophiā vocabant, qui vnus
& vita, & veritas, & lux, & via est. cōtra, hominū placi
ta, mors, mendaciū, tenebræ, & error. Proinde, quis fu
ror est? quæ cæcitas? cum iter compendiariū ad salutē
solæ Christianæ literæ indicent, ijs exauctoratis aliunde
ex Philosophorū scitis, virtutis formā ac hypotyposin
petere? Viuēdi leges p̄scribit Philosophia, sed multo san
ctiores Pater cœlestis, nempe cū nondū exacte geniū nos
rit hominis Philosophia, legibus cauere vicia quō pōt?
Docet Philosophia virtutē vsu, & assuetudine cōparari,
sed repugnantibus naturæ affectibus, nondū videmus
vsu quam nihil profectum sit? Nam vt simia semper est
simia, etiamsi purpuram induta, ita nullo consilio, nulla
arte, animi morbū viceris. A veterib. Philosophis mag
na contentione disputatū est, plus ne ad virtutem paran
dam habeat momenti ingenium, an disciplina vsus atq̄
exercitatio. Neq̄ quisq̄ hactenus repertus est, qui non
adfirmarit, naturam, sine disciplina, multū. Disciplinā si
ne natura parū, admodū valuisse. Quare alio quodam
animorū magistro op⁹ est, nempe cœlesti spiritu, qui ins

B

Paulus

51

mirabile
tima hominū pectora occupet, instauret, inspiret, rapiat,
inflammet, atq; transformet. Nam, quæ humana opera
paratur virtus, personata est, planeq; p̄posterū quendam
Silenum agit, splēdida prima fronte, Cæterū, si explices,
nihil non spurcis .affectuū reperias. Eiusmōi camarina
anim⁹ hominis est, ex omni parte pestilentis . quibusq;
affectib. exulceratus. Videbant & Platonici opus esse
mentibus humanis interiore quadam vt ipsi, loquuntur
Catharsi, hoc est purgatione, citra quam negabāt solidā
virtutē comparari posse. Eam vero Catharsin vnde pete
mus? Paulū audi, qui Christū in hoc in carnem delapsū
esse scribit, vt si quis in ipsum sese reñciat, spiritū viuacē &
virtutis auctore largiatur. Quid em̄ ille agit aliud? vbi
de antiquata lege differit, quam nullo vsu nostro anōs
emendari atq; pacari. Lex tradita est, quæ recta moneat,
Sed spiritū Christus impertit, qui quod lex imperat, ab
soluit, & cœlesti quadam voluptate mortales sic imbuit,
& veluti diuino quodā nectare perfundit, vt amarum, te
trum, & detestabile fiat, quidquid a lege alienū est. Quo
animo si qui sunt, ijs demū legem positam negat Paulus,
nempe qui sua sponte virtutem ita complexi sunt, vt co
gere nō sit necesse. Neq; em̄ opus est admissio subdere cal
car equo. Idem hoc Paulus agit, vbi regnū peccati ac les
gis, cum regno caritatis comparat. Neq; em̄ in arbitrio
nostro est, exturbare regno suo aspectus peccati, qui pes
nitā animi sedē, ceu inexpugnabilē arcem tenent, in om̄
nia membra nostra tyrannidem suā exercentes. Deinde
cum ad stabiliendā tyrannidem falsa gratia, nihil neq; pri
us, neq; potentius sit, quibus nō illecebris ventrē, linguā,
oculos, deniq; animū ipsum capiunt ac subigūt. Ex vete
rib. quidā in homīe, Rationē aurigæ vice fungi cēsueūt,
equos vocarunt adfectus. Sed vincitur affectu ratio. Et
frustra retinacula tendēs, fertur equis auriga, neq; audit
curr⁹ habenas, immo non aliter atq; Phaethontem solis

equi, rationē affectus excutiunt. Quę peccati vis, solius
Christi beneficio superatur. Idem Paulus agit, vbi cum
spiritu timorem, spiritū caritatis cōfert. Seruilis em̄ ani-
mus est, qui officiū suū metu coactus facit. Quem metū
tantum abest, vt virtutis materiem vocemus, vt ne vicio
quidem liberare conueniat. Contra, summā virtutis re-
cti amori debemus, qui plane gustus quidā diuinę boni-
tatis est. Idem, vbi de litera mortis auctore, deq; spiritu
viuificante differitur. Est em̄ litera, sciographia quædā
virtutis, hoc est lex, qua erigi hominū animos, ad virtus-
tis studium & Philosophi & Philosophorū feces, scholæ
theologicę huius ætatis censent. O somnia. Quanto ve-
rius Paulus terreri & occidi animos humanos lege, spi-
ritu aut̄ Christi viuificari, docet? Nam, vt indigne fertho-
minis genius, q̄ ardenti libidini laxare frena nō licet, ita,
cum id lex vetet, necesse est & legem odio habeat. Sed spi-
ritu Christi fit, vt ne iucundū sit, etiam si liceat indulgere
re cupiditati. Quod quæso, quæ hominū Philosophia?
quis vsus? quæ gymnasmata effecerint? ne oblectet, quā
tam gratiosus carni videtur cupiditatis fructus, quo tam
iucunda nobis sit virtus, quam carni vicium est. Nouus
hic certe mundus est, cui amarescunt, vita, gloria, volu-
ptas, deniq; quidquid est rerū in quas propensa caro fert.
Talem quēdam mundū, talem spiritū, tales animos vn-
de petam?, Paulus indicat, vbi antiquata lege, exciso pec-
cati legisq; regno, regnū gratiæ & pacis describit. Sacri li-
bri reliqui fere legibus nos erudiunt. Hic vero, cum cons-
tet humanos animos a legib. natura abhorrere, Christū
oculis mortaliū pponit, a quo spiritū virtutū ac pacis
auctorem impetremus, Atq; hæc est ad beatitudinē com-
pendiaria via, non per Philosophiā, non per sacras leges
sed per Christū. ¶ Error est Philosophia, legib. diuinis
animi nostri non sunt pares. At spiritus Christi id exhibe-
bet, quod diuinis legib. iubetur. Proinde si vobis salus ve-

B ij

*spiritus
in auct
ha*

*aut mag
temp
per se no*

stra cordi est, si Christū, si Christi beneficiū cognoscere,
cura est, diuinos Pauli libellos in manus vlt tandem acci-
pate, vosq; cœlesti sapientia oblectate. Adhortet ad hæc
iuuentutē cum ætas, nullis non exposita periculis, tum
corruptis. huius seculi mores, in quo plurimum refert,
quib. opinionib. quib. magistris rudes animi forment.
Nam, q; vulgo putant, prophanis literis posse adulescen-
tes erigi ad amorē virtutis, vereor, ne ipi nos frustremur
Contra, in diuinis admiranda quædam vis inest, qua ras-
piuntur, inflammanturq; sedulæ mentes, neq; vsquam
præsentius Deorū manus, quod aiunt, agnoueris, quam
in sacro sermone. Et Paulus hoc aptior est ad formādos
mores, q; non modo viuendi leges præscribit, sed & chri-
stum exhibet, a quo impetres, e cuius vulnerib. haurias
spiritū virtutū. Et hætenus quanta iactura scholæ The-
ologicæ Paulū neglexerint, horreo dicere. Postq; em̄ cō-
tempta huius doctrina, Aristotelem complexæ sunt, vix
Christi nomē reliquū est, certe beneficētia ignorat, e qua
vna, diuinitas proprie cognosci solet. Debebant humanę
beneficentiæ dñ gentium, in quib. sua cuiq; classis, suus
cuiq; census, sua cuiq; tribus scribebatur, & tantus erat
quisq; quātū esse stultis mortalibus videbatur. Cæterū,
tale hominū studiū ingrati dñ nullo bñficio pensabāt, id
quod & inciuile & inhumanū, nedū non diuinum est. At
Christi ea est vere diuina beneficentia, vt cum sua in nos
omnia largus effundit, cognosci amet, verius vt cōmo-
det, quā vt colatur. O vere inestimabilem bonitatem. Et
quæ gens alia est vsquā, quæ deos appropinquantes sibi
habet, sicut deus noster adest cunctis obsecrationib. no-
stris? Quā Christi bñficientiam, qui tollit e medio, Chri-
stum tollit, qua blasphemia nulla potest dici detestabili-
or. Cōtra, nullus Christo gratior cultus est, quā hanc su-
am bonitatem pio studio complecti. Hac vna re gentib.
ac Iudeis præstam? Christiani, q; ob oculos positum ha-

benus Christū, qui deriuat in suos spiritū, tum pignus,
tum auctore virtutū. Hunc prophanant, qui aliunde tres
pidis conscientis solatia, qui robur male affectis animis
aliunde parandum docent, atq; n̄ vere sunt, qui Spiritum
sanctū incessunt, quæ blasphemia neq; in hoc, neq; in fu-
turo seculo condonabitur. Regnum vēturi Christi Pro-
phetæ plusq; heroicis verbis cecinere futurū, ceu perpe-
tuum quendā iusticiæ pacisq; triumphū. Quod regnū,
quos triumphos ignorant scholæ, quæ miseris modis ex-
carnificant afflictas conscientias per summas suas, quæ
adfectibus viciorū adeo non medentur, friuolis & nugas-
cibus disputationibus, vt & morbo morbū addant, nē-
pe, cum plerōsq; viciosos adfectus, virtutū loco habeāt,
Duo in primis sunt beneficia, quæ Christū orbi cōmen-
dant, pacata conscientia, & animus compos affectuū suo-
rum. Vtrūq; id quod palam res ipsa coarguit, a Theolo-
gorū ætatis nostræ scholis, neglectū est. A Mercurio gen-
tes fraudum successus, a Marte rerum bellicarū fortunā,
a Iunone opes, petebant. Nos quo minus a Christo pro-
prie quid petendū sit sciamus, scholis debemus, quæ hūc
propemodū inter scenicos deos numerant, qui corporū
morbis medeatur, qui copias familiares augeat, denique
qui fortunet stultissimas cuiq; cupiditates, Cum carnem
induerit in hoc, vt p̄sto sit consolandis, cōfirmādīsq; ho-
minū animis. Sed quid ego hic longius immoror? Inter
scholas & lacyam Pauli doctrinam, quantū iter sit, faci-
le cernent, qui vel hunc a limine salutauerint. Neq; iam
ago quale sit in scholis sermonis genus, quam impura
& fordidata docendi differendiq; ratio, sed hoc moneo,
quam his cū Christiana doctrina non cōueniat, planeq;
obscurari Christi beneficiā. Interim de sacramentorū
vfu, deq; alijs cœlestib. mysterijs qualia prodiderint, nō
est huius loci excutere. Vulgo dici solet, potū non inueni-
ri ex aqua cœno turbata. Ita nec in scholastica theologia

animo fatiffecerit pi⁹ quispiam, tot hominum argutiss,
nugis, technis, & tradiciunculis, conspurcata. Porro, nō
habeo necesse hic refellere sententiā nempe friuolam eo-
rum, qui Pauli doctrinā vnius seculi spacio metiuntur,
& rudibus adhuc Christianis scriptam nugantur, qbus
iam adultis, sublimiore theologia opus sit. Floruerunt
em̄ illis temporibus in primis cum reliquæ vere Christi-
anæ opes, tum maxime linguę, & Prophetia seu scriptur-
rarū enarratio, quom puris mentibus familiarior esset
Cœlestis spiritus, qui vnus abdita scripturæ mysteria re-
uelat. Fortasse submouet aliquos & absterret a Paulo
difficultas orationis, & ratio differendi impedita, vt vide-
tur, quos velim periculū facere, quanto minore negocio
summā disputationū Paulinarū adsequi liceat, quā cons-
tentiosas & impias istorū quęstiunculas. Et, vt dicam id
quod res est. Quod Paulina minus intelliguntur, debe-
mus eximjs istis Magistris nostris, qui cum om̄is vete-
ris literaturæ, rectæq; eruditionis imperiti essent, diuinā
Pauli orationē, & rhetoricis vinctam membris, & suis
cōpactam articulis, primū nouis interpunctionibus dis-
secuerunt, deinde dissectam suo more secundū Aristote-
lem enarrauerunt. Ita vt nusq; ne versus quidem, cū ver-
su cōueniret. Ad hæc non erat vulgaris hominis officiū,
de quatuor sensib⁹ in singulis prope syllabis nugari. Nec
puduit audaces homines, in re tam seria ludos agere, atq;
ibi varijs certare sententijs, vbi nihil tam erat agendum,
quam vt certa quædam, eadēq; simplicissima iuxta Grā-
maticorū & rhetorū figuras, perinde atq; ERASMVS
in Methodo monet, expediretur, vel quod gręci dicunt,
vt vnū ad vnum compararetur. Neq; em̄ ita prodita est
scriptura, ne intelligatur, immo hoc agebat benign⁹ dei
spiritus, qui lux est, vt ab omnib. pijs cōmuniter intellige-
retur. Cedat laus, si qua est, obscuritatis, Philosophis,
hāc sibi vindicat dei spirit⁹, q; pariter & teneros rudesq;

erudit ac oblectat, & acerrimū quēq; exercet. Diu⁹ Au-
gustin⁹, vir & ingenio singulari, & magno sacrarū rerū
vfu, non desiderat, inquit, intellectorem acutū Apostol⁹,
sed auditorem solum intentū, Non admittit Pauli sapiē-
tiam, qui carnalis Philosophiæ opiniōibus infectus est.
Proinde faxis ad hanc animū afferas, primū piū, dein-
de & a vulgi opinionib. liber, Etem nisi syncerū vas fue-
rit, quidquid infuderis, acescet, & Antisthenes grauis in-
primis Philosophus adulescenti cuidam, qui se forman-
dum ei tradebat, roganti, quibus rebus opus esset ad Phi-
losofhandū, stilo ait & noua tabula vsum significans. &
animū non infectū prauis opinionibus. Quod consiliū
& in discendo Paulo sequendū censeo. Nam sacræ literæ
vt per sese puræ sunt, ita in puras infundi mentes amant.
Requiris autē a Paulo proprie, quod ante dixi, Christi
beneficiū, hoc est spiritū virtutū, vnde is proficiscatur, &
quid in mortaliū animis efficiat. Neq; nihil p̄feceris, vfu
crebraq; meditatione, vbi quæ inertia est, cum tantum
laboris in inferiorib⁹ disciplinis exudes, hic cessare, vbi
salutis negotium agitur? Paulinæ doctrinæ summā per-
strinxi, pauciorib⁹ quidem, quam res tanta ferebat, sed
tempori seruiēdū fuit, alioqui in votis erat, persequi hoc
argumentū longius. Vos interim, vt nihil cōuenit prius
habere Christo cognoscendo, ita modis omnibus adnitī
debet, vt Christi beneficiū quā rectissime intelligatis. Si
quidem Christū scire, non est æternæ generationis, aut
admirandæ incarnatiōis modos scrutari. Sed beneficia,
quibus viam salutis aperuit orbi terrarū, agnoscere. in
terras, pprie cur delapsus sit, imperari ab ip̄o quid possit,
quarū rerū pignus caro sit, quā induit, aut crux in qua
mortem, nostra procul dubio causa obijt. Hoc deinum
studiū & salutare est, & Christiana mente dignū, atq; hæc
est Philosophia, quā Paulus profitetur, Gratia Christi
est, quam neglectim vniuersa recens Theologia tractat,

*animus d
vultu d
fructu q*

Paulus vero copiosissime persequitur, differant alij de ven-
torum stationibus, de rerum formis, de motibus, de fulminibus,
Hic de istis rebus differit, in quibus solis veram absolutamque
foelicitatem consistere liquet. Atque huc accedunt in aditi
Philosophis loci innumeri. Quid in comparanda virtu-
te leges possint, Vnde propagata sit, & quatenus grassetur
in animis humanis vis, qua ad vicia propensi rapimur.
Affectibus ut imperare mortaliu captus possit. In quibus
dici non potest, quanto artificio suis hominem pingat color-
ibus. Quo vel vno nomine iucundissima mihi Pauli do-
ctrina est. Philosophiam plerique deamant, quod hominem si-
bi ipsi ante oculos ponat, & veteres aliquot, fructum & colo-
rem Philosophiae censuerunt, sese nouisse. At quanto
foelicius hoc Paulus praestitit: in quo ceu in speculo est cer-
nere, quidquid est in intimo hominis secessu positum. Nusquam
absolutius vitiorum rationes, nusquam exactius virtutis vim
atque fontes contempleris. Hunc postea quae aliqua ex parte
cognouimus, visa est nobis tenebras quasdam offundere
oculis hominum Philosophia, & in iudicanda hominis na-
tura, id quod fere primum agit, discernendisque viciorum ac
virtutum finibus passim frigere, hallucinari, & caecutire.
Vulgus Theologorum crassula & idiotica censet, quae a
Paulo perditae sunt, & quae obiter quasi succisuis horis disci-
queant, interim totos annos rhapsodiis suis in meae gentes
Digni sane qui ita iudicent, ut ne quid interim asperius di-
cam, Caeterum huiusmodi, qui ne duos quidem Pauli
versus intellegant. Iam quod ad ciuiliu rerum constitutio-
nem, quod ad conscientiae casus attinet, nemo circumspe-
ctius, nemo prudentius, nemo aequabilius iudicat. Et ex
hoc ciuitatum leges temperare conueniebat, & petere iu-
dicandorum casuum formulas, Accedunt loci plerique &
tropi scripturae, quos hic passim illustrauit. Inhortetur
itaque vos primum cura salutis vestrae, quod citra Pauli doctri-
nae, Christum, in quo summa salutis sita est, exacte cog-

noscere non licet. Deinde multarum rerum sciētia, quas
& iucundum est, & vtile cognoscere. Si rerum Theologi-
carum compendiarium rationem desideras, si cognosce-
re animus est, quæ vitiorū ac virtutum radices sint, qui
fructus, qui mores Chriana mente digni, quod principibus,
quid episcopis, quid populo, quid tibi, quid humanis,
quid diuinis legibus debeas, nemo accuratius, nemo cō-
modius Paulo docet. In humanis literis, in Philosophia
voluptas est, omnes omniū schedas euoluere, in sacris nō
iuuet breuib. Pauli commentarijs vacare? ad quos tam
multæ nos rationes vocant, Cōsolari vis animū, & Chri-
stum tuum meditari, nusq̄ hic propius exprimitur. ob-
lectari vis, oratio est plena illecebris, pura, neruosa, cle-
gans, nitida, plana, Exerceri cupis, hic argumentum ha-
bes, quod cum Philosophis cōferas, in quo accuses The-
ologos ætatis nostræ, qui absolutam virtutē citra Chri-
sti opem, homini tribuunt, id quod vnus, vt mihi vides-
tur, Pauli contemptui debent, habes & de quibus disse-
ras reliqua mysteria plæraq̄. In quo genere exercendo-
rum animorū, quanto maiore cum fructu versabimini,
quam in vulgaribus istis scholicis disceptaculiculis, in
quas tam multa ociosa, tam mltā friuola incidūt, plæraq̄
etiā odiorum semina. pium est in sacris versari, in Pauli-
nis etiā iucundū, vbi tam multa mirabili quadam gratia
disputata sunt. Atq̄ hæc vobis optimi cuiusq̄ exemplo
commendata volo. Ex veterib. nemo non plurimi fecit
Paulum. Diuus Petrus ni titulus fallit, in epistola, certe
recepta, huius literas Christianis diligenter commendat,
Doctorem gentium, cōmuni consensu vocat ecclesia. Su-
darunt in eo enarrādo cum alij multi, tum Origenes, Hie-
ronymus, Chrysostrōmus, & Augustinus. Post, collapsa re-
Christiana, aliquamdiu prope ignorat, nūc reflorescit
adnitentibus optimis quibusq̄. Quorū studia & vobis
calcar addant, quando necesse est optimū esse, quod ab

C

optimis quibusq; tanto consensu probari videtis. Interim Deo gratias agam⁹, qui Christū nobis Pauli literis ostendit, precemurq; , quem illi cognoscēdi Christi spiritum, eundem & nobis benignus impertiat. Amen.

D. IOHANNI HESSO NVRENBERGEN.
THEOLOGO PHI. MEL. S.

Ide mi Hesse, quæ tu nup̄ p̄ animi tui candore axiomata a nobis Vuittenbergæ disputata, tantopere pbabas, ea nunc cēsores quidam, dogmatū Christianorū ordine mouent. In primis autem sententiā de transubstantiatione, quam inter articulos fidei numerari posse nō puto. Nam eo loco nostris temporib. literæ Chrianae sunt, vt pium vocare nemo aufit, nisi quod vulgo receptū scholæ p̄fitentur. Quo errore non facile perniciosior alius fuerit, nempe quo fieri videmus, vt magis quid scholæ recipiant, quā quid Christus doceat, spectetur. Mihi sane qui nolim Christianas literas, vnicū in terris pignus pacis, contētionib. prophanae, nihil pri⁹ fuerit, quam suffragari scholis, nisi Christo tot modis refragarentur ipsæ. Proinde visum est, paucis tibi sententiæ meæ rationē reddere, vt habeas alicubi qd̄ amicis meo noīe respondeas. Neq; hoc ago, vt censorib. meis satisfaciā, q̄s morosiores esse scio, quā vt vlla omīno ratione placari possint. Tibi, vt spero, paucis satisfice

ro, homini, & pure Chriſtianas literas erudito, & iudicij in
reb. ſacris minime vulgaris. Primū vero admoueo, ſen-
tētiās, me aliquot ſcholis ꝑpoſuiſſe diſputādas, de quib.
conſilium fuit audire, quid optim⁹ quiſq; ac doctiſs. ſen-
tiret. Male affecta corpora quondam in publica expos-
nebantur compita, communiter ab om̄ib. viſenda ciuib.
vt ſi quis morbi vim compertam haberet, aut remedium
noſſet, indicaret. Quid vetat idem in literis fieri? Nō li-
ceat ſicubi dubites ad aliorū iudiciū ꝑuocare? ꝑꝑo-
ſuimus, exploraturi, de ſentētia noſtra quid ſentiretur a
doctiorib. Nobis ſane non temere probabañt, ſed ſi quis
rectius aliquid moneret, æquo animo calculū reuocatur-
is. Scholæ & certiffima in dubiū vocant, ego de incertis
& de quib. iam tot ſeculis inter paucos adeo cōuenit, nō
diſputem? Antiquari ſcholarū morem oportet, ſi diſpu-
tare de reb. dubijs non licet, niſi ſolis Saxonib. non licet,
quod & Boijs & Vbijs & om̄ib. vbiq; ſcholis ꝑmiſſum
eſt. Et ꝑꝑoſuimus quidem vt diſputaremus, retracta-
turi, ſi quis rectius moneret. At cenſores iſti, cum nihil
moneant, calumniantur tamen, & ſuū illud quiritantur,
Hæreſis, immo noua hæreſis. Sed excutiam⁹ rem ipſam
paulo accuratius. In numero axiomatū noſtrorum, duo
qdā ſunt, e quib. tertiu de Trāſſubſtātiatiōe & caractere
ceue fonte deriuat. Q, Catholicū, ꝑꝑter articulos q̄s ſcri-
ptura ꝑꝑbat, nō ſit nec eſſe alios credere. Deinde concilioꝝ
rum autoritatem ſcripturę autoritate vinci. E quib. fit cō-
tra hæreſis crimen non credi Tranſſubſtantiatiōem aut
Characterem, aut ſimilia. Poſtremū axioma conuelli nō
potuit, niſi priorib. duob. refutatis. Porro, neq; ad Trāſ-
ſubſtantiatiōem tm̄ aut Characterem, ſed ad om̄ia eius
generis quib. vulgo diuini iuris titulus ꝑꝑtextitur, perti-
nebat axioma. Quid igitur in ſolo Tranſſubſtantiatiō-
nis articulo quiritant? maxime qm̄ & Sententiarū cōmenta-
rii, nō mō de Caractere, ſed & Trāſſubſtātiatiōe variāt,

C ij

Mihi non liceat quod illis, qui ad sacras literas fortasse
instructior accedo, quam illorū vulgus, atq; vt consiliū
disputationis tibi meæ aperiam, videbam passim huma-
nis decretis, autoritati sacrarum literarū derogari, neq;
conferri modo, sed & anteferri humana diuinis, articulos
fidei dici iam, non modo quæ sanctorū patrum concilijs
decreta sunt, aut Pontifices sanxerunt, sed & quidquid
Thomas, quidquid Scotus arguantur, & in ijs non mo-
do incerta multa pro certis defendi. sed & male Christia-
na, pro pñs tradi. Ad hæc cum tanti fierent humanæ fabu-
læ, iudiciū de sacris reb⁹, non e diuinis literis, sed huma-
nis traditionib. peti, neq; tam spectari, quid Euangelicæ
literæ doceant, quam quid ex Euangelicis probent ho-
mines. Christus docet non esse vindicandum. Probare
hoc nemo audebat, Sed ad scholas ferebatur, vbi cōsiliū
esse, non pceptū, ne quis vindicet, audiebamus. O impiā
vocem, Paulus delinqui censet, si quis iudicio Christia-
nus cum alio contēdat, recipere hoc impietas erat, q; hac
parte Paulum non probabant, neq; Canones, neq; scho-
læ Theologorum. Et baculo Pontificibus Christus in-
terdixit, Hodie piaculū est, nō armare duob, quos vocāt
gladijs, pontificem. Prætereo innumera, adeoq; multo
maxima, in quib. magno pculdubio rei Christianæ ma-
lo, aliud homines atq; Christus docent. Deniq; vt paucis
dicam, Ipse e iuriscōsultis audiui, disputationes ad Theo-
logos relegari, cæterum iudicium rerum Theologicarū
apud sese esse, qui ecclesiæ placita profiteātur. Scilicet his
arbitris probe consultum est sacris reb. Iam hac ratione
quot putas Hesse, ab Euāgelicis literis hætenus auocas-
tos esse? qui sacra non e Christo, sed ex commenticijs ho-
minū traditionibus petenda esse viderūt. Obsecro, studi-
osis inepte commendo sacras literas, cum a traditionib.
humanis auoco? cum admoneo, iudicium rerum sacra-
rum, ex Euāgelicis literis, non e quibusuis lacunis petē-

dū esse? Hęc admonebāt cur de hūanis cōstitutionib. p
ponerē, Vulgarib. opiniōib. refragari cōpī, Argumētū
a scriptorib. alijs p incredibiles labyrinthos ductū, duob⁹
omīno pnūciatis absolui, Catholico solā scripturā credē
dam esse, & conciliis supiorem esse scripturæ autoritatē.
Quod gen⁹ scholastica nugaliavtinā certatī oēs adnitere
mur cōpaucissimis explicare. Dii boni, quot capitula, q̄t
leges, quot titulos confertim chartis illeuerūt, vt sursum
deorsum omīa versarunt, qui hac de re antea disseruerūt.
Factioni quisq̄ suæ studuit. Huic pontificia maiestas, illi
ius concilioꝝ curæ fuit. Sacrarū lrarum, perinde vt Mes
garensium, nulla habita est vsq̄ ratio. Quid multis? Ipse
videas licebit, quam importune, in negotio p sese plano
minimeq̄ scrupuloso rhetoricentur, & vt ipso disputans
di filo declarent, quā non hoc agant vt explicent, sed vt
impediant trichis quibusdam studiosoꝝ anīos. Ego con
tra, summā rei duob. versib. perstrinxi. In quib. si quid
erratum est, cur non monent amanter isti? Humanarum
traditionū autoritatē minuo, Sed vt diuinarū literarum
autoritas, ea ratione commendatior fiat. Sunt qui com
pendiariam viam ad Theologica existimāt, non sacros
libros, sed summas quasdā, vt vocant, e quib. cum didice
rint, de quauis re vulgo quid sentiat, ad eas, ceu ad regu
lam, sacros libros exigunt. Hos nonne retulerit in viam
reuocari? ne quid receptū sit, sed quid recipi debeat, ob
seruent. Aut si apud alios minus promouero, certe ope
ræ preciiū est, a vulgari opinione ipsum me liberari. Nā
per humanas deuterofes. quid profectū sit hactenus, nō
videmus? per quas tam multa e Christianis placitis an
tiquata sunt. Bella, scenus, vindiciæ, & alia id genus pro
bant, quib⁹ cū Christo non video quō conueniat. Sacra
mentorū rationes, quas isti prodiderunt, Iudaicas plane
ceremonias spirāt. Gratia Christi ignorat. Plato Aegyp
tiacā legem fuisse scribit, ne quod in sacra nouū carnē re
ciperetur. Quanto minus cōmittendum erat a nobis, vt

doctrina sacrorū diuinitus, ipso q̄ dei filio autore pro di-
ta, cōmenticijs hominū traditionib. mutaret. Et nusquā
non inculcat Christ⁹, nusquā nō monent Apostoli, quo-
rū literæ, diuino bñficio, ad nostra vsq̄ tempora ppaga-
tæ sūt, hoīm traditiōes cauēdas. Horū autoritas vide quā
nihil istos mouerit. q̄ tot sanctionib. ecclesiā illa queant,
tot nugis gerrisq̄ scholas Theologicas innectunt, Te ad
pello Hesse, qui oceanū infœliciū quæstionū nauigasti,
nunc autem, velut e naufragio receptus, diuinarum lite-
rarum delicijs securus frueris de humanis traditionib⁹,
& ficticijs scholis quid sentis? Nonne in alio nūc tibi mū-
do esse videris? nōne aliter nūc te format Christi spirit⁹,
atq̄ illæ quondā scholæ? Nōne Christianismi & sacrarū
literarū, vt ita dicā, excidiū, doctrinis hūanis debemus?
quanto magis n̄s, q̄ quiduis malunt, quam rē dire nos ad
Euangelica studia? Diuinus vates Esaias futurū cecinit,
vt obsignat⁹ liber cœlestiū mysteriorū, tradat⁹ legendus
n̄s qui l̄ras nō didicerūt, vbi de traditionū hūanarū docto-
rib. loquit⁹. qd̄ intelligis, quā apte quadret ad n̄ra t̄pa qui-
bus, cū humanis commentis tm̄ tribuit⁹, plane sacrarū lite-
rarū autoritas extincta est. Explico nōnihil ex traditio-
nib. hūanis aīm, vt vel mihi ipsi, si in alijs min⁹ pfecero,
diuinas l̄ras efficaci⁹ cōmendem, a quibus certe olim ab-
sterrebat, q̄ videbā non tam p̄bari, qd̄ ipsæ docent, quā
quod vulg⁹ scholarū, aut fasciculi receperūt, quos palam
est plerisq̄ locis a scriptura dissentire. Iā hoc ago, vt oīm
rerū sacrarū iudiciū e solis diuinis literis, nō ex hoīm pla-
citis petat⁹. Sua sit autoritas traditionib. sed penes Chr̄m
earū iudiciū esto. In q̄ si erro, nunq̄ errauerim eqdem ho-
nesti⁹. Sed n̄s tm̄ errare videor, q̄ p̄ter hūana somnia nihil
didicerūt, quib. diuinæ l̄ræ nō hoc olent, qd̄ sunt, sed quod
ad eas ip̄i, prauis infecti opinionib. adferunt. Iam q̄le est,
quod iactāt, ad se solos p̄tinere scripturę interpretationem,
quasi vero hæc ita p̄dita sit, ne nisi a Maḡis n̄ris intelliga-
tur. Immo, hoc benign⁹ dei sp̄s agebat, vt ab oīmib. p̄n̄s
quāto minimo negocio intelligeret. Quæso te, ne patiaa

mur ex diuinis lris Aegyptia hieroglyphica fieri. Delapsus
est in carnem dei filius, ne ignoraret, quanto magis per lras cog
noscere voluit, quos ceu effigiem sui perpetuo duraturas nobis
reliquit. Quid, quod ea scriptura enarratio, quam iactant, intra
annos primam quodringentos nata est, ante id tempus quod hanc
ad quos pertinebat? ad omnes certe Christianos communiter, cum
theologica professio, nondum ad scenam, ad theatra, ad factio
nes compararet, sed eadem omnium Christianorum esset. Christum pro
temur, quod quot eius sanguine abluti sumus, et quod numero, quod est
malignitas, ab illius doctrina aliquos arcere? Proinde sacras
lras, et nobis tractare liceat, quod qualescunque sumus, certe hoc
noie digni videmur, quibus hoc studii, sublimes isti Magis
tri nostri permittant, quod Christiani sumus. Nusquam non sedulo Chris
tus noster precipit, summa fide et cura doctrinam suam euolu
gari, deuouet, modis dictu horrendis, quod doctrinam suam non
sunt audituri. Quae nos ratio non inuitet ad Euangelicas
lras? Neque vero ille hominum traditiones, sed suam doctrinam pro
pagari voluit, quod igitur peccati est? sic ubi annos nostros non
nihil a commenticia hominum deuterose, auocamus. Hoc Hesse
consilio axiomata disputanda propositi. admonitur, ne quis
aliunde quam a sacris lris rerum sacrarum iudicium petat. Multi
pontificum constitutiones, multi summas, multi argutas dis
putationes Theologorum euoluunt, ut inde Christianismi for
mam petant. neque in tam varia expositione, quam solis istis nu
gatoribus. theologis debemus, sacris libris confidere tutum
existimant, hominum commentis tantum tribuunt, ut ad eas ceu ad re
gulam exigant et sacras lras, a quo errore, ut vel ipse me
liberem, censeo non referre, si quis non credat, nisi quod scriptu
ra docet. Primas itaque sacris literis damus, et ex iis cense
mus iudicium omnium rerum ecclesiasticarum petendum esse, vel Pau
lo teste, qui ad Timotheum scribens, Exemplar ait habeto
sanorum sermonum, quos a me audisti, iubet sacram Doctrinam
nam exemplaris et archetypi vice esse. Id quod et plerisque
locis admonet, At conciliorum auctoritas ita pendet a diui
nis literis, ut contra eas non liceat quidquam decernere. Sic

u hanc

em Paulus Galatis, Si quis vobis euangelisauerit propter id quod accepistis, anathema sit. Deinde, nisi quod decretum est ad scripturam exigere potest. in certis & de quibus ambigi non debeat, non recipio. Error est quod contra scripturam decretum est, Ambiguum est, quod scriptura non communit. ut peccatum est quod contra legem fit, Medium quod propter legem fit. Qui plurimum tribuunt conciliis, aiunt errari non posse in fidei causa, ab iis, quos spiritus sanctus conuocavit. Iam hos, vni certum erit, autore spiritus sancti conuocatos esse, nisi ea decernant, quae certum est a spiritu sancto prodita esse, atque adeo, quae scriptura probat, nisi frustra Paulus Timotheum ea tueri iubet, quae sciat, vni didicerit. Scimus spiritus sancti doctrinam esse, quae est canonicis libris prodita. Non scimus spiritus sancti esse, quod conciliis statuit, nisi cum scriptura conueniat. siquidem ex fructibus arboris aestimandum Christus monet, maxime cum non constet, quatenus se conciliis imputat diuini spiritus, cum conuictum sit ea toties errasse. Ad Corinthios scribit Apostolus de Christiana doctrina, Fundamentum aliud poni non posse, propter id quod positum est, Caeterum, superstrui posse aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, foenum, stipulam, quae dies domini declaraturus sit. Quae sententia significat, inter ambigua, & quod aiunt, in medio relinquendum esse, si quod canonicae doctrinae, quae fundamentum est Christianismi addat, nempe quod dies domini aliquando declaraturus sit. Non contemnendi sunt spiritus, aut prophetiae, ut ad Thessalonicenses scriptum est, sed probandi. Index vero seu lydi lapis, ad quem exigere prophetiae possint, nonne scriptura est? Quod vulgo receptum est, concilia in fidei causa errare non posse, non Paulo liberi dici puto, nempe propter scripturae auctoritatem, quamquam hoc ipsum frivolo pro Charites commento, nunc ita temperant quidam, ut dicant concilium errare non posse, verum si erret, non esse concilium, sed conciliabulum, quod quale sit, quis est qui non intelligat? Si errari vel pro concilia vel pro conciliabula, quae vocantur, potest, Certe iudice scriptura opus est, quae quod decretum est, aut confirmet, aut refellat. Alioqui, quomodo scirem? concilium fuerit an conciliabulum quo definitum est, quod forte fortuna in quaestione vocat

Diuus Augustinus cōtra Donatistas ait, Scripturā Canonica veteris ac noui testamenti omnib. posteriob. Episcoporum lris ita pponi, vt de ea dubitari ac disceptari non possit, vtrū vtrū, vel vtrū rectū sit, qdquid in ea scriptū esse constiterit. Et paulo post Cōcilia, quæ per singulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum Conciliorū auctoritati, quæ fiunt ex vniuerso orbe Christiano sine vllis ambagib⁹ cedere, ipaq; plenaria sæpe priora posteriorib. emendari. Vides quid scripturæ, quid concilijs tribuat Augustinus, hæc em̄ labi posse fatetur, de illa vero dubitare nefas censet. Nuper eo vsq; processit audacia, vt & Pontificem labi negarēt, Sergij temporib. fuisse ferunt, qui nec errare, nec damnari posse Pontificē Max. voluerunt. Id quod nō modo a scriptura, sed & a cōmuni hoīm sensu abhorret. Et in Pontifici legibus, non modo concilioꝝ cōstitutiōes, cū Euangelica doctrina cōparantur, sed & Pontificū Canones, Sic em̄ Leo inqt verbis plus quā Tragicis. Quāob causam luculenti⁹ & magna voce p̄nunciare nō timeo, qd illa quæ p̄diximus. S. Patrum statuta, q̄ Canones dicunt, siue sit Episcopus, siue Clericus, siue laicus, non indifferenter recipere cōuincit, nec catholicā, nec Apostolicā fidem, nec sancta quatuor Euangelica vtiliter & efficaciter ad effectū suū retinere vel credere p̄batur. Quā impudentiā, quis ferat? Leges suas bene constitutę ciuitates, æquitate naturæ metiūtur, sua placita non exigat ad scripturā Ecclesia? si errari concilijs nō pōt in fidei causa, nihil refert in synodos docti an indocti euocētur. Quod si refert, quid obstat, cur errare posse synodos negem⁹? Nōne in dubiū vocat auctoritatem concilij Pontifex, qd ab eo sedē Romanā iudicari nefas censet. In morū disputationib. in cōponendis litib. q̄ties erratū est, a memorabilib. synodis, a quibusdā & in fidei causis. Proinde, cū errari posse concilijs vsu cōperum sit, non posse nondū probatū sit, cur articulos fidei

dicā hoīm placita? Quæso te Hesse huc animū ad cōmo-
da, & rem ipsam propius contemplare. Diuinitus prodig-
ta est scriptura, quæ sit, vt Pauli verbo vtar Hypotypos-
sis ac exemplar fidei, cōtra quā Cōcilij nihil statuere fas
est. Neq; satis constat errari synodis nō posse. In his si qd
decretū est, quod ad scripturā exigī nequit, articulū fidei
vocari patieris? Sane demiror quib. primū autorib. vul-
gatū sit, Cōcilia errare nō posse. Memorabilib; veterū sy-
nodis citra scripturæ suffragiū, nihil, quod sciā, decretū
est. Hodie trāssubstantiatio decreta est. Decretū est & de
Romani Pontificis primatu, quæ inter opiniones pro-
babiles numero, quo ad scripturis vincat. Iactabātur &
Lipica disceptatiōe articuli Coustantiæ damnati, neq;
plausibiliore alio argumēto, Ecclius Martinū oppugna-
bat. Sed his par est tantum esse autoritatis, quantum per
scripturas licet. Egdē sententiā de trāssubstantiatiōe, haud
grauatim amplector, sed inter articulos fidei non temere
numerauerim. Verū Christi corp; manducari, fidei arti-
culus est, quocūq; tandem mō sacrosanctū corpus figu-
ram panis induat. Itaq; quā disputauī sententiā de Trans-
substantiatiōe, nō patiar hæreticā dici, donec fides fiat, cō-
cilia errare non posse, Catholico inter articulos fidei has-
benda esse, quæ scripturæ suffragijs pbari nequeāt, Cō-
ciliorū autoritatē parem esse scripturæ. Cæterū, non igs-
noro, quanta licentia hæreses vocent scholæ. Hæresis est
de Translatione Ro. Imperij secus loqui, atq; Canones.
Hæresis est, speciē, Marci Ciceronis exemplo, vocare for-
mam. Hæresis est, nō tribuere vtrūq; Pontifici gladium.
Hæresis est de numero sacramentorū aliter, atq; Longo-
bardus scribit, sentire. Hæresis est bullis indulgentiarū re-
fragari. Tm̄ hodie licet quibusdā, vt qdvis p sua libidine
damnent, aut pbent. Paucis exposui tibi consiliū ac ras-
tionē sententię meæ, quā nolim ita putes a me arreptam
mordicus, vt si quis recti; moneat, non cessur; sim. Pub;

lica scholarū gymnasia, disputari plerac̄q̄ experiundi gr̄a
pmittūt, in q̄ studio nōnihil & nobis liceat. Deinde dispu
tatiōis meæ capita a multis scriptorib. iam olim contro
uertunt, ne q̄s meū hoc exemplū putet. Atq̄ vtinā certi⁹
aliqud hac de re proferat Eckius, cui adeo displicēt nostra
Nec in his esse stomacho locū conuenit, expendat̄ caussa
& conferant̄ sententiæ, iudicio & cura quadā. Nolo te les
gendis nostris diuti⁹ pulcherrimis studijs tuis fraudare,
plurib⁹, si videbit̄, hæc alias acturus. Ab Eckio interim
quom abes aduersus n̄ros libelli tres editi sunt, qui adeo
Eckiū referunt, vt vel sine titulo, autori vindicari que
ant. D. Martino calumnias calumnijs retaliare, nō vide
tur, quare nihil haçten⁹ responsum est. Declamatiunculā
ad te mitto, in D. Paulū dictā p̄ more Academiārū in sa
cro, quā ne ederē, monebat argumenti difficultas, tracta
uimus efm̄ locū minime plausibilē, in quo explicando, ne
ipsi quidē animo n̄ro satisfecim⁹. Sed amicorū voluntati
obsecuti sum⁹, qui publicari iusserūt. In eo si qd peccatū
est, sarciam⁹ iacturā, breui vt spero, copiosius eandē fabu
lam, acturi. Dabis legendā amicis, si quorū aures ferre
queant. Quotq̄t hic sum⁹ studiosi tui, miramur tantisp̄
nihil ad nos scribi. Ego sane p̄p̄modū adducor, vt verē
putem, qd̄ de Loto Poetæ finxerūt. quādo tu adeo amī
corum, quos hic reliquisti, oblitus videris, Id vtrum
Slesiaē tuæ delicijs, an amicis, quib⁹ illheic frueris, impus
tem, ignoro. certe conueniebat & nostri rationē haberi.
Salutant te omēs tui, In primis. D. Dominic⁹ Schleup
ner, Iohannes Apellus. Huldrichus Pindarus. Herman
nus Tulichius. Vale foeliciter mi Hesse, Mense Februar:
Anno. M. D. XX. FINIS.

g 42.39

X2206440

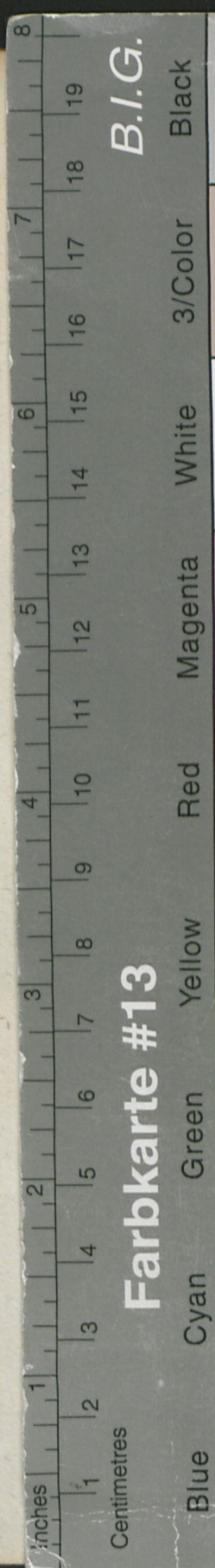
nc

DECLAMATIVNCVLA IN D.
PAVLI DOCTRINAM.

¶ Epistola ad Iohannem Hessum Theologum,
Philippi Melanchrthonis.

Vuittenbergæ, apud Melchiorum Lottherum
iuniorem, Anno M.D.XX.

XVII 500.